

Miloslav Trnka

Písecký světoběžník Dr. František Czurda

V dáli nad hladinou moře sem tam strmí štíhlé palmy. S opojením pozoruješ všechno to neznámé tobě rostlinstvo, věčně zelené. Zde daří se nejvonnější koření a chutné ovoce. Toužebně hledíš za nejbarevnějšími motýly na stráně horského pásma, na pralesy tonoucí v modru bezoblačné, chrpově se stkvoucí oblohy. Vůně z blízkých aromatických keřů a stromů nesou se k tobě jako dozvuk vzdalující se písně a dlouho tě provázejí ...

František Czurda se narodil 20. srpna 1844 v Písku v lékárnické rodině. V devatenácti letech se stal magistrem farmacie v Praze. Po studiích na lékařské fakultě Karlo-Ferdinandovy university v Praze (Dr. Med. et Chir.) dál dosáhl i doktorátu filosofie. Krátce praktikoval ve Vídni, ale již roku 1876 vstupuje do nizozemské koloniální armády a odplouvá do Holandské východní Indie, dnešní Indonésie. Působí jako vojenský lékař v posádkách na Jávě, Sumatře a Celebesu. Z pobytu na ostrovech přiváží domů do Čech r. 1882 své národopisné sbírky a v Praze k nim sestavuje a vydává komentovaný katalog - jedno z prvních děl o etnografii národů Indonésie. Po půlroce se vrací na svůj milovaný ostrov - Javu - k soukromé lékařské praxi ve městě Tjirebon (Cheribon, Čeribon). Jen o pouhá tři léta později tu umírá ve své ordinaci dne 2. prosince 1886. Bylo mu dvačtyřicet.

Jednu z krásných, ale osamělých vzpomínek na lékaře Czurdu zůstavili Jiří a Miloslav Martínkové v životopisném medailonku encyklopedie Kdo byl kdo - naši cestovatelé a geografové (1998) a také Otto Janka v Příbězích českých cestovatelů zapomenutých i nezapomenutelných (vyd. Akcent, Třebíč 2001).

Dr. František Czurda.

Bolestná zpráva došla těchto dnů z Javy.

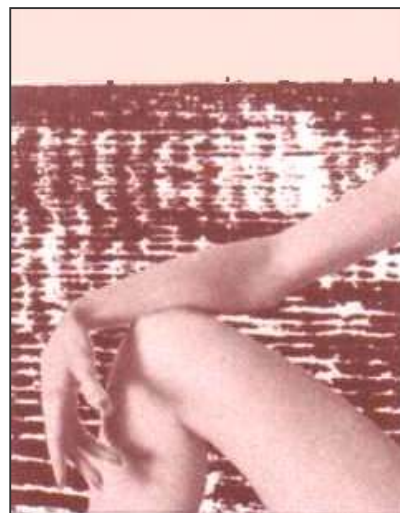
Neohrožený český cestovatel Dr. Frant. Czurda dokončil život svůj v Cheribonu dne 2. prosince předěšlého roku.

Světozor v posledních číslech XVII. ročníku (1883) přinesl již životopis slovatného tohoto krajanu našeho, učence na slovo vzatého, horlivého podporovatele Náprstkova Průmyslového musea. Životopis ten, psaný Klárou Špecingrovou, končí:

„Když Dr. Czurda všechny záležitosti své (za krátkého pobytu svého ve vlasti) urovnal, vrátil se zase letos (1883) zpět do své dřívější služby na ostrovy holandské Indie, kdež až posud mešká. Doufejme, že naše jediné Průmyslové museum české bude i dále ještě obohacováno štědrou, neúnavnou a pilnou rukou Dra. Frant. Czurdy“.

Poslední dopis od zesnulého krajanu našeho, jejíž obdržel pan Vojta Náprstek, byl datován 26. listopadu 1886. Nikdo z psaní toho nemohl souditi, že by Czurda byl onemocněl. Až, jak praveno, tyto dny zprávy z Javy přinesly smutnou zvěst o jeho úmrtí, jehož podrobnosti však nejsou pohříchu známy.

Nechť tělo jeho v cizím vzdáleném hrobě, od vlasti jeho mořem odděleném, setlí, paměť na výborného tohoto muže ve vlasti jeho věčně živa bude, jako v jeho srdci, dokud tlouklo, plamen lásky k rodné zemi neuhasl.

Kromě zpráv z Náprstkova muzea přidáváme ještě dvě dobová svědectví: zprávu ze Světozoru, roč. 21, č. 24 z 6. 5. 1887 a heslo z OSN, díl V., str. 844.

(Kolář M. T.)

Czurda [ču-] František, cestovatel po ostrovech indických (*1844 v Písku — †1886 v Čeriboně na Jávě). Procestoval již za studentských let Německo, Dánsko, Skandinávský poloostrov, Skotsko i Švýcarsko a vstoupiv r. 1876 za vojenského lékaře do služeb holandských, seznal postupně většinu ostrovů Sundských, odkudž zasilal zajímavé črty cestopisné pro feuilleton pražské »Politik«. Zabýváje se hlavně národopisnými a kulturními poměry tamějších domorodců, nashromáždil během času značné sbírky etnografické, které po návratu svém do Čech r. 1882 věnoval dílem českému průmyslovému museu, dílem národopisnému oddělení přírodovědeckého dvorního musea ve Vídni. Nedlouho potom odebral se opět do holandské Indie a pokračoval tam v započatém směru až do své smrti. Srvn. »Světozor« na r. 1883.

Indonéská sbírka v Náprstkově muzeu v Praze

Indonéská sbírka NM vznikala již za života Vojty Náprstka. Jednak náhodnými sběry, jednak ucelenými sbírkami darovanými cestovateli a přáteli Vojty Náprstka. K nim patřili i dva čeští lékaři, **František Czurda (1844 - 1886)** a **Pavel Durdík (1843 - 1903)**, kteří pracovali v 70. a 80. letech 19. století na Celebesu, Sumatře a Niasu. Další předměty indonéské sbírky pocházejí ze sběrů Josefa Kořenského, který muzeu věnoval soubor kožených loutek k javánskému stínovému divadlu. Od cestovatele E. Stanko Vráze (1860 - 1932)

získalo muzeum významnou sbírku indonéských dýk, zv. kris. Sbírkou textilií obohatila malířka Růžena Charlotta Urbanová (1888 - 1978), která v období mezi dvěma světovými válkami žila v Indonésii a sběru textilu věnovala mimořádnou pozornost. Další přírůstky do sbírky představují dary a nákupy od jednotlivců. K posledním velkým nákupům z 90. let 20. stol. patří ucelená sbírka dajakové kmenové kultury z Kalimantanu, zakoupená od cestovatele a podnikatele Miloslava Šulce (1922).

Podstatnou část indonéské sbírky tvoří předměty denní potřeby i dekorativního charakteru představující kmenové kultury indonéských ostrovů. Díky Pavlu Durdíkovi se dostala do muzea řada předmětů z ostrova Nias jako např. dřevěné sošky předků, zv. adu, čelenky, nástroje na rozdělávání ohně, různé schránky z přírodních materiálů, kabátce ze stromové kůry, zbraně a válečnické štíty. Ke kulturně vyspělým patří kmeny Bataků na střední Sumatře, ve sbírce zastoupené např. čarodějnickými hůlkami a knihami zv. pustahy, které jsou psány batakým písmem, které je patrně indického původu. K téže kultuře se řadí tkané textilie, zvláště ikaty, a krisy s dřevěnými či kostěnými jílcí zdobenými řezbou stylizované figury předka v zoomorfní či antropomorfní podobě. Dajakové, lovci lebek z Kalimantanu, jsou zastoupeni rozsáhlou sbírkou zbraní, např. foukaček na otrávené šípy, mečů s asymetrickou čepelí, válečnických štítů, ale i textilií, bederních roušek zdobených korálkovou výšivkou, nosítek na děti a hudebních nástrojů. K mimořádným ukázkám jejich mistrovství patří monumentální sochy předků v nadživotní velikosti a masivní mísy z tvrdého dřeva s reliéfně provedenými motivy mytických zvířat.

Z tradičních indonéských řemesel je v muzejní sbírce zastoupeno indonéské zbrojířství celou škálou zbraní - dýk, nožů, mečů a sekáčů. Nejreprezentativněji je zastoupen kris - typická indonéská dýka. K tradičním řemeslům patří také výroba textilií dovedená právě v Indonésii k vysokému stupni dokonalosti. Muzejní sbírka obsahuje ukázky proslulých indonéských textilních technik - batiky a ikatů. Nedílnou součástí indonéské sbírky jsou kožené loutky k javánskému a balijskému stínovému divadlu zv. wajang purva či wajang kulit. Sbírkou obsahuje také ukázky dřevěných loutek s koženými končetinami zv. wajang klitik. Tradiční indonéské divadlo rovněž používá loutky spodové. Loutkové představení doprovází gamelanový orchestr tvořený různými hudebními nástroji. V r. 1990 Náprstkovo muzeum získalo darem osmnáct hlavních gamelanových nástrojů.

Náprstkovo muzeum asijských, afrických a amerických kultur, Betlémské nám. 1, Praha 1
<http://www.nm.cz/naprstkovo-muzeum/asijske-sbirky-indoneska.php>

Literatura:

- POSPÍŠILOVÁ, Dagmar: Indonéské sbírky Náprstkova muzea a jejich sběratelé. In: Obuchová, L. (ed.): Krajané ve starém Orientu. Praha. Česká orientalistická společnost, 2008, s. 74 – 91. (Orientalia Bohemica - české země a Orient 2). ISBN 978-87180-01-3.
- POSPÍŠILOVÁ, Dagmar: THE NÁPRSTEK MUSEUM'S INDONESIAN COLLECTIONS AND THEIR COLLECTORS 1. In: Indonesia and the Malay World, Volume 37, Issue 108, July 2009, pages 125 - 146..

Resumé

Indonéská kolekce patří mezi nejstarší sbírky NM - Náprstkova muzea v Praze. Vzhledem k tomu, že Indonésie nebyla v centru zájmu Rakousko-Uherska, ani později v Československu, je pozoruhodné, že sbírky existují. Jejich původ je spojen s Vojtou Náprstkem a jeho přáteli. Vznikly hlavně zásluhou vojenských lékařů **Pavla Durdíka** a **Františka Czurdy**, kteří sloužili v holandské armádě na ostrovech Jáva, Sulawesi a Sumatra, včetně provincií Aceh a Nias. Oni vytvořili pozoruhodné a systematické sbírky, které podstatně zdokumentovaly etnické skupiny zejm. v Nias a Sulawesi. **Czurda** také sepsal a vydal jeden z nejstarších národopisných katalogů pro sbírku shromážděnou při práci v jižním Sulawesi. Ostatní přispěvatelé do sbírek byli cestovatelé různých profesí, Náprstkovi přátelé. Originální doklady života a kultury etnik těchto oblastí mají značnou informační hodnotu.

